

Wendel Avisan

N:o 56

Wendelas Vänner

December 2015

250år!

Dags för nya tag

Som jag berättat tidigare förfaller Wendelas Vänners 15-åriga hyreskontrakt med Telge Fastigheter den 31 december i år. Hyressumman, cirka 85 tusen kronor per år, var från början tänkt att täcka de direkta löpande fastighetskostnaderna. En hyra innefattande kapitalkostnader skulle ha varit på den då "fula" parkeringen som inte i tankevärlden när kontraktet skrevs.

Nu är det många som har anmält sig till en auktion för att köpa den gamla byggnaden. Sugheter har aviserat en hyresförhöjning som inkluderar kapitalkostnader för marknadsvärde på tomten. Det är varken billig eller rätt och vår skyldighet, menar man, att betala marknadshyra. Kultur- och fritidsförvaltningen har lett till att vi etablerat en kultur- och fritidsförvaltningens tjänster som ett förslag till samarbete eventuellt en sammanlagning med Torekällberget. Det finns många beröringspunkter mellan vår verksamhet, som ju har klar 1800-talsfokus, och Torekällbergets och det är sannolikt att bådas verksamhet skulle vinna på en integrering.

De som har lett till att vi etablerat en kultur- och fritidsförvaltningens tjänster som ett förslag till samarbete eventuellt en sammanlagning med Torekällberget. Det finns många beröringspunkter mellan vår verksamhet, som ju har klar 1800-talsfokus, och Torekällbergets och det är sannolikt att bådas verksamhet skulle vinna på en integrering.

På 1980-talet samla Hebbevillan på Torekällberget upp till Torekällberget och där fanns med de

Per Eric Mattsson
Ordförande i Wendelas Vänner

övriga som har lett till att vi etablerat en kultur- och fritidsförvaltningens tjänster som ett förslag till samarbete eventuellt en sammanlagning med Torekällberget. Det finns många beröringspunkter mellan vår verksamhet, som ju har klar 1800-talsfokus, och Torekällbergets och det är sannolikt att bådas verksamhet skulle vinna på en integrering.

Den slingriga smärta som möjliggjorde den som element till vår nuvarande verksamhet skulle vi nu i stället ha en värde replipunkt för 1800-talsrum. De som har lett till att vi etablerat en kultur- och fritidsförvaltningens tjänster som ett förslag till samarbete eventuellt en sammanlagning med Torekällberget. Det finns många beröringspunkter mellan vår verksamhet, som ju har klar 1800-talsfokus, och Torekällbergets och det är sannolikt att bådas verksamhet skulle vinna på en integrering.

Vi avvaktar och ser tiden an.

Per Eric Mattsson, ordförande

INNEHÅLL

N:r 56 December 2015

WENDELAPRISET

Samarbete med Fojo 3

Tryckfriheten 250 år

Vi firar tryckfrihetsförordningen ... 4

Fanderseländet 7

Hot och hat på nätet 10

PROGRAM

Våren 2016 12

God Jul och Gott Nytt!

Styrelsen och WendelAvisans redaktion önskar alla medlemmar och läsare det bästa för helger och 2016.

Och glöm inte medlemsavgiften - inbetalningskort medföljer tidningen!

WendelAvisan

NR 56 DECEMBER 2015

MEDLEMSKAP
Årsbetalande medlem 150:-
Familjemedlem, samma adress 75:-
alt hel familj 225:-
Ständigt medlemskap 1 800:-

PLUSGIRO BANKGIRO
985920-8 362-0879

STYRELSE
Ordförande
Per Eric Mattsson
070-661 22 21

Vice ordförande
Signe Andersson
08-550 139 87

Övriga
Karin Bergstedt
08-550 60 974

Ann Björnander
073-516 21 01

Peder Edström
08-550 441 03

Maud Fischer
08-550 134 62

Ami Lönnroth
070-324 95 14

Birger Svanteson
08-550 624 11

Lotti Walther
070-439 08 38

Hedersordförande
Inga Lewenhaupt
08-20 15 07

WENDELAVISAN Redaktion
Per Eric Mattsson, Ami Lönnroth,
Peder Edström, Lotti Walther

HEMSIDA och BLOGG
www.wendelavanner.se

E-POST
info@wendelavanner.se

BUTIK
Öppettider samma som restaurangen

WENDELA HEBBES HUS
Vettersgatan 4
151 71 Södertälje

WENDELA HEBBES
RESTAURANG AB
Antoinette Mezher
08-550 866 75
Bankgiro 5147-0342
www.hebbevillan.se

TRYCK Kringel-Offset, Södertälje

Nyheter kring Wendelapriset 2016
Samarbete med Fojo

Wendelapriset för bästa socialreportage i svensk press eller i bokform kommer 2016 att delas ut för nionde gången. Samtidigt som vi härmed inbjuder alla intresserade, dock icke skribenterna själva, att skicka in förslag på prisvärda socialreportage till Wendelajuryen kan vi också berätta att föreningen bakom priset, Wendelas Vänner, inlett ett samarbete kring priset med Medieinstitutet Fojo vid Linnéuniversitetet i Kalmar.

Samarbetet inleds i och med denna säsons nomineringsförfarande och det är till Fojo som förslagen nu ska skickas. Wendelajuryen kommer som tidigare att gå igenom alla förslag och bland dem nominera ett antal som går vidare till en finaltapp. Beslutet om årets Wendelapristagare tas av juryen i augusti och priset delas ut i Wendela Hebbes Hus i Södertälje den 4 september 2016.

Reportage som kan komma ifråga ska vara publicerade under perioden 1 mars 2015 – 29 februari 2016.

Förslag ska vara inskickade senast den 29 februari 2016. Skicka tidnings- och tidskriftsreportage per mejl som bifogad länk eller pdf-fil till **Britt Grönkvist, britt.gronkvist@lnu.se** med kopia till Wendelajuryens ordförande **Ami Lönnroth amilonnroth@gmail.com**. Förslag på reportageböcker mejlas till samma adress. Ett exemplar av boken poststämplat senast 29 februari 2016 skickas till Ami Lönnroth, **Badhusgatan 8C, 15173 Södertälje**.

Läs mer om nomineringsförfarandet, om vilka som ingår i juryen och om tidigare års Wendelapristagare på hemsidan www.wendelavanner.se

Frågor besvaras av Ami Lönnroth på ovanstående mejladress eller per telefon 070-3249514.

Välkommen med förslag!

Pristagarna 2015

Anna Bäséns reportage berättar om en enahanda och samtidigt oförutsägbar vardag i såväl hemtjänst som på äldreboenden. Hennes text, skriven i dagboksform, skildrar en tröstlöst upphackad verklighet för såväl de gamla som för vårdpersonalen. Det handlar om väldigt sköra människor och anställda med låg status på arbetsmarknaden. Två grupper som har svårt att göra sina röster hörda. Anna Bäsén ger en unik inifrån-skildring av äldreboenden och visar både stark närvaro och empati. En text som inte lämnar någon oberörd.

Terese Christianssons reportage berättar om den fyraåriga afghanska flickan Aisha, som får sin familj utplånad i en amerikansk drönarattack. Hon får hela ansiktet förstört och försvinner, ingen vet vart. Reportern får upp ett spår som för henne ända till ett krigssjukhus i Washington. I reportaget lär vi känna Aishas släkt, möter den amerikanska krigsmaktens hemlighetsmakeri och inser vad som döljer sig bakom det som i krigsretoriken kallas "collateral damage". En stark berättelse av en driven och modig reporter. Imponerande, lyssnande och inkännande.

“Offentlighetsprincipen - det är den vi ska slå vakt om”

Världens äldsta grundlag om tryckfrihet fyller 250 år nästa år. Då firar vi Tryckfrihetsförordningen från 1766. Det är Anders Chydenius, finlands-svensk präst och riksdagsledamot, vi främst har att tacka.

Nu 250 år senare firar Sveriges och Finlands riksdagar tillsammans att vi fortfarande har rätt att uttrycka oss fritt.

Världens äldsta grundlag om tryckfrihet fyller 250 år nästa år. Då firar vi Tryckfrihetsförordningen från 1766, den som kom till tack vare några framsynta mössor som bekämpade de konservativa hattarna. (Hattar och mössor kallades de partier som under frihetstiden växelvis satt vid makten). Det är Anders Chydenius, finlandssvensk präst och riksdagsledamot från Österbotten som vi främst har att tacka för att vi, det vill säga Sverige och Finland som då var ett rike, fick världens första tryckfrihetslag. Och nu 250 år senare firar Sveriges och Finlands riksdagar tillsammans att vi lyckligen kunnat bevara eller snarare gång på gång återerövra vår grundlagsstadgade rättighet att uttrycka oss fritt.

Vad är det då som är så märkligt med denna grundlag, eller numera faktiskt två, tryckfrihetsförordningen (TF) och Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) som värnar om yttrandefriheten i andra medier än tryckta skrifter? Jag vände mig till **Johan Hirschfeldt**, en av de jurister i Sverige som kan mer än de flesta om ämnet tryckfrihet, och fick hjälp att förstå vad som gör vår tryckfrihetslagstiftning så unik. Här är i sammanfattning vad jag lärde mig under en timmes intressant intervju:

- Offentlighetsprincipen – det är den som är den originella idén i TF. Och den var länge okänd ute i världen. Man skulle kunna få ut handlingar från myndigheter och belysa dem i offentlig debatt. Man kan säga att hela TF kom till för att

mössorna skulle kunna hugga på hattarna.

- Idén med förordningen var att öppna för debatt om politik och samhällsfrågor och då fick man så att säga tryckfriheten på köpet. Under den gustavianska tiden försvann offentlighetsprincipen och återupprättades först 1809 efter statsvälvningen. Sen fick den fart med den nya dagspressen 1820 och framåt, inte minst i Aftonbladet.

Fast det gick ju inte utan problem! Det som väl de flesta förknippar med Aftonbladets grundare Lars Johan Hierta är hans kamp mot indragningsmakten? Och hur han på ett listigt sätt lyckades kringgå den genom att döpa om tidningen och utse nya ansvaringar. En metod han lärt sig av bland annat tidningen Argus redaktör.

- Man kan säga att det var väldigt tur att pressen och boktryckarna fick två år av frihet innan Karl Johan kom och skruvade åt 1812. Det var då indragningsmakten infördes. Den var för övrigt inte tillkommen i korrekt ordning. Den avskaffades först 1844, samma år som Karl XIV Johan avled. Men från 1810 och två år framåt pågick en häftig debatt om samhällsfrågorna och det trycktes en massa broschyrer. En kort period kunde man utnyttja detta lilla fönster innan en repressiv kungamakt tog över. Och den har fått den långsiktiga effekten att vi fortfarande idag har en tryckfrihetsförordning och sedan 1991 också en yttrandefrihetsgrundlag (YGL). Men visst har tryckfriheten varit hotad ett antal gånger under de över tvåhundra åren sen dess!

1834 började det första stora rättsfallet om offentlighetsprincipen. En publicist vid namn Dalman anmälde till Justitieombudsmannen, JO (ett ämbete som inrättades genom 1809 års regeringsform) att han vägrats ta del av handlingar som han begärt ut från Statskontoret. Kontoret krävde att han skulle specificera i vilket ämne han ville

ha upplysningar. Han vägrade och fick avslag. Men det blev sak hos JO som dock först 1840 beslöt åtala Statskontorets president och ledamöter för tjänsteförsummelse. Högsta Domstolen dömde dem också samma år för detta brott till böter. Att begära specifikation av vilket ämne man var intresserad hade alltså inte stöd i lagen.

Behovet att revidera TF har kommit upp med jämna mellanrum. Redan på 1870- och 80-talen diskuterades rätten att också få ta del av kommunala handlingar. Den rätten fördes in i lag först 1937. Då bröt man samtidigt ut sekretesslagen ur TF.

Ett fall från 1914 belyser den dåtida dagspressens arbetsvillkor – och då handlar det återigen om vilken precision man kan begära i beställningen:

En medarbetare i Dagens Nyheter klagade över att registratorn i civildepartementet hade vägrat låta honom ta del av de remissakter som kommit in under dagen. I samband med det påpekade DN-journalisten att registratorn själv extraknäckte för Svenska Dagbladet. Hade det möjligen en betydelse i sammanhanget?

Registratorn lämnade JO ett svar där han anförde en rad skäl till att handlingarna inte utlämnades, bl a att han inte ännu registrerat dem. DN-reportern anförde i sin tur att det av registratorn ”knappast krävts mer än att flytta högra handen från det skrivbord vid vilket han fullgjorde sin tjänst ned i samma skrivbords underlådor där han syntes förvara skrivelserna. ”Han pekade också på hur det bland en del ämbets- och tjänstemän alltid var ”en källa till förvåning att pressen ville ta del av offentliga handlingar; tidningarna lade sig då alltid i saker som inte rörde dem, resonerade de.”

Men nu var den här registratorn lite mer komplicerad än så: ”Han samlade nämligen under arbetsdagens lopp i några av sina många skrivbordslådor ihop vad

Så här firas tryckfrihetsjubileet

Anders Chydenius samlade skrifter ges ut i fem band på svenska och finska. En vetenskaplig bok med svenska och finska författare kommer att ges ut av de båda riksdagarna tillsammans på båda språken och på 250-årsdagen den 2 december 2016 hålls ett jubileumsseminarium i Stockholm. Bland författarna finns namn som Arne Ruth och Ola Larsmo och inte minst Johan Hirschfeldt.

Därtill kommer en rad organisationer att fira detta faktum under jubileumsåret, samordnade av Jonas Nordin på Kungliga Biblioteket under samlingsbegreppet (hashtaggen) **#frittord 250**

som han fann vara av mer allmänt intresse i remissväg, han satte sig så i förbindelse med den tidning han gynnade och som på sitt sätt gynnade honom och utlämnade till denna tidnings medarbetare sin skörd för dagen. För att kanske icke knappa fem minuter därefter med orubbligt lugn förklara för andra, icke gynnade tidningars medarbetare, att hans instruktion, hans tid, tryckfrihetsförordningen eller vad det nu kunde vara hindrade honom att låta dem få reda på vad som inkommit på remissområdet.” DN-medarbetaren påpekade också att registratorn inte förde tidsenliga diarier.

Hur gick det då? Nej JO åtalade faktiskt inte – han kunde inte leda i bevis hur registratorns arbetsbörda sett ut just den dagen – men han begärde att departementschefen skulle undersöka saken och vidta åtgärder för att undanröja sådana hinder som satt stopp för DN-medarbetarens tillgång till de offentliga handlingarna.

- Offentlighetens betydelse för den moderna pressens utveckling kan inte nog understrykas, säger Johan Hirschfeldt. Det är genom pressens JO-anmälningar och JO:s praxis som offentlighetsprincipen i praktiken har utformats.

Flera tillägg till TF har under åren kommit att förstärka offentlighetsprincipen. Ett gäller förbudet mot efterforskande av källa som faktiskt infördes först i 1979 års TF efter förslag av Massmedieutredningen. Men redan tidigt på 1900-talet ingrep JO i fall som gällde meddelarskydd och efterforskning av källa - principer som numera sitter i ryggmärgen på de flesta journalister. Johan Hirschfeldt ger några tidiga exempel:

- 1902 tog JO upp ett fall efter anmälan från Publicistklubbens styrelse, det så kallade Mohedafallet. En soldat hade anonymt skrivit en tidningsartikel om fylleri under en midsommarfest på Moheda exercisplats. ”Att roa sig på lägerplatsen kan dock vara rätt svårt.

Då de enda förlusteställena inom lägergränsen äro ölstånden, vilka ock förstå att draga vinst av sina privilegier.” Nästa dag var manskapet enligt artikeln mangrant berusat.

Soldatens befäl, en major, tog reda på att det var han som skrivit artikeln, förhörde honom och satte honom i tre dagars sträng arrest för att ”han brustit i anständigt uppförande genom lögnaktiga uppgifter av beskaffenhet att ned-sätta regementets anseende.”

Majoren försvarade sig hos JO med att soldaten inte straffats som författare till artikeln utan som meddelare av den falska uppgiften. Ungefär som när någon skickar en falsk förlovningsannons till en tidning, menade majoren. Men JO slog fast att soldaten straffats för innehållet i artikeln och som författare. Det blev fällande dom i både krigshovrätten och HD för tjänstefel.

- Vår långa tradition av öppen insyn i det offentliga förvaltningen har gjort det möjligt att avslöja missförhållanden. Den grävande journalistiken, t ex DN:s stora avslöjanden om hur det ser ut i olika databaser – hur storebror ser oss – hade inte varit möjlig utan offentlighetsprincipen. Och ta Britt-Marie Citron i Motala som på 1990-talet avslöjade de kommunala makthavarnas kontokortsaffärer. Det hade inte varit möjligt utan det skydd som vår tryckfrihetslagstiftning ger.

- Jag tror förekomsten av offentlighetsprincipen i Sverige under så lång tid har har spelat ganska stor roll för mentaliteteten i vårt samhälle, säger Johan Hirschfeldt. Att det är straffbart att efterforska vem som har lämnat uppgifter till media, det s k meddelarskyddet, och straffbart att komma med repressalier mot en person som lämnat uppgifter. Den har stärkts och preciserats genom domstolarnas praxis.

Offentlighetsprincipen så som den utvecklats i Sverige är något vi ska vakta och vårda. ■

Lästips!

Artiklar av **Johan Hirschfeldt** går att hitta på <https://johanhirschfeldt.wordpress.com>

I nästa års utgåva av **Presshistorisk årsbok** (2016) skriver Johan Hirschfeldt om vår 250-åriga tryckfrihetsförordning med många belysande och roliga exempel på hur den använts genom åren.

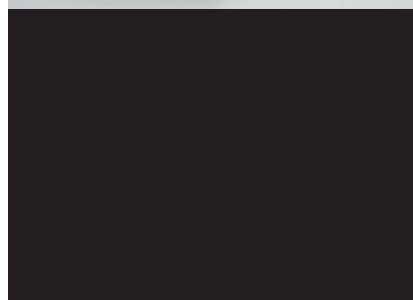
Av Ami Lönnroth
Journalist och författare
Styrelseledamot Wendelas Vänner
Ordförande Wendelajury

Tryckfrihetsrätten i sju punkter

Följande sju grundprinciper från 1766 är fortfarande idag centrala i tryckfrihetsrätten:

- TF är en grundlag och kan bara ändras om två riksdagar med mellankommande val beslutar så.
- Offentlighetsprincipen ger rätt att få ut handlingar från myndigheter och återge dem i tryck.
- Förbud mot censur
- Förbud mot administrativa ingripanden – prövning sker i domstol.
- En för TF exklusiv brottskatalog som utesluter andra regler som grund för ingripanden.
- Legalitetsprincipen – det är förbjudet att tyda en text bortom dess bokstavliga innehåll.
- Det finns en ansvarskedja och en anonymitetsrätt.

Skandaltidningen som Mollie Faustman sänkte

Den 12 oktober 1927 kom sista numret av **Fäderneslandet** ut. Året innan den 21 september 1926 publicerades det kåseri i Dagens Nyheter, som satte fart på den kampanj, som slutligen fick tidningen på fall. Författaren hette Mollie Faustman. Hon var 43 år, etablerad konstnär och författare - och barnbarn till Wendela Hebbe och Lars Johan Hierta.

Av Per Eric Mattsson
Ordförande
Wendelas Vänner

Själv tonade Mollie Faustman ner sin egen betydelse i sammanhanget. Efter att ha ”forskat” i saken vill jag nog ändå hävda att Mollies insats, även om den inte var direkt avgörande, var betydelsefull. En positiv effekt av kampanjen har nog också blivit att vi i Sverige sluppit den form av skandalpress som finns i till exempel England.

Fäderneslandet I (1830-34)

I december 1830, veckan innan Aftonbladet kom ut med sitt första nummer, kom det första numret av tidningen Fäderneslandet. Den var finansierad av kungen Karl XIV Johan och kan närmast betraktas

Forts på nästa sida

Mollie blev själv hårt åtgången av Fäderneslandet. Till vänster en attack på henne under rubriken "En skandalskriver-ska" och nedan en "skämtbild där hon framställs som "Madam Andersson"s hjälpkär-ning. Det var Dagens Nyheter som vid den här tiden kallades "Madam Andersson". Nedan utdrag ur at-tacken.

Jag tror mig också veta en del om ert ursprung - som möjligen i någon mån förklarar er perversa läggning. Misstar jag mig inte, så var er herr pappa oäkta son till salig Aftonblads-Hierta. Ni har följdaktligen riktiga "tidningsanor", så till sägandes, - och vad beträffar begreppen "skandalblad" och "skandalskriverier", så erkänner jag villigt, att en sondotter till Aftonblads-Hierta, anställd hos f d Rulle Walls blad, i dagligt tal kallat "Madam Andersson" verkligen bör känna sig på sin mammas gata, när det gäller att ta mun full och bara skälla - bara skälla.

Det är synd om Er, lilla Fru Mollie, tycker

Bolstersvar v. Rosen

som en hovtidning, Chefredaktör var Magnus Jacob Crusenstolpe. Han hade tidigare samarbetat med Lars Johan Hierta och ingick också i den krets av unga män som under Hiertas ledning planerade Aftonbladet. Lekande lätt, tycktes det, dansade han över till "kungliga hovpartiet" som "försäkrade honom om en angenämare ställning".

Crusenstolpe var en notoriskt dålig ekonom och tidningen gick dåligt. 1833 tröttnade kungen och drog in sitt stöd. Crusenstolpe hamnade på gäldstugan och tvingades också ta avsked från tjänsten som assessor vid Svea Hovrätt. Han blev härefter i böcker och tidningsartiklar en stark kritiker av kungamakten. Det hela kulminerade 1838 då Crusenstolpe dömdes till tre års fästning på Vaxholm för majestätsförbrytelse.

Fäderneslandet nr 2 (1852-57)

Det dröjde därefter till 1852 innan Fäderneslandet kom ut igen. Nu var det en annan ung adelsman, som tog sig an tidningen. Han hette Nils Rudolf Munck av Rosenschöld och var filosofie doktor från Lund. Han kallades ofta Munkensköld och var Riddarhusets enfant terrible och det svarta fåret i en i övrigt prydlig och välartad skånsk adelssläkt.

Första året redigerades tidningen från Lund och ägnade sig i stor utsträckning åt smädelser och förtal av folk från Universitetet och Rådhusrätten i Lund, som enligt honom var "Nordens mörkaste vrå".

Efter ett år, inför riksdagsåret 1853, flyttade Rosenschöld till Stockholm med sin tidning. Här fortsatte han att väcka förargelse i domstolar och i Riddarhuset. Vid något tillfälle hade han inte mindre än 11 tryckfrihetsmål på gång samtidigt. Det var nu tidningen fick öknamnet Fanderseländet. Den Munkensköldska eran varade emellertid bara fem år. 1857 tvingades han överlåta tidningen till en procentare J.F. Hagström.

Fäderneslandet nr 3 (1857-1914)

Under Hagströms ledning blev tidningen under 1870-talet en av

Sveriges största tidningar med en upplaga på omkring 15 000.

Den var som en pressforskare skrev "en säregen företeelse i den svenska pressen: politiskt på sitt vis radikal, ständigt kritisk mot myndigheter och ämbetsmän men också ytterst begiven på skandal och personförföljelse."

Kring sekelskiftet försjunker tidningen allt längre ner i obemärkthet. Ägarfamiljen, ättlingar till Hagström, förefaller inte längre så intresserad av den.

Fäderneslandet 4 (1914-1927)

1914 trädde Carl Sigfrid Dahlin in som ägare och redaktör. Därmed fick Fäderneslandet ännu en "värdig" redaktör. "Skan-Dahlin", som han ofta kom att kallas, var född i Öjersjö i Skåne. "Uppfostrad för det praktiska livet, vann han sig snart en position, som bragte honom i kontakt också med det kommunala och politiska livet" (hans egen tidning 15/12 1923). Han ger ut sin tidning under fältropet "jag är människa och intet mänskligt är mig främmande. Kampanjer förs mot politiska strebrar, arbetarplågar, bankhajar, judefaran o s v. Ren personförföljese var vanlig. Behandlingen av Mollie Faustman här till vänster får illustrera arbetsmetodiken.

Inte minst den av allehanda intressen styrda tidningspressen gav sig Fäderneslandet på. Stockholms-Tidningen anklagades för osedlighet och koppleri i samband med s k "tuttenuppannonser". 1917 försökte Aftonbladet, Svenska Dagbladet och Stockholms-Tidningen åstadkomma en bojkott av tidningen men den misslyckades. Tobakshandlarna i Stockholm ställde inte upp bakom bojkotten. 1923 organiserades en landsomfattande bojkott mot smutspress och skandaljournalistik. Denna torde dock inte ha fått någon särskild inverkan på Fäderneslandet. 1925 bildades den s k Distributions-nämnden, vars uppgift var att föra register över försäljningsplatser, utfärda legitimationsböcker för kolportörer m m. Man kunde också utesluta tidningar från distribution.

Så kom i september 1926 Mollie Faustmans kåseri i Dagens Nyheter, som ytterligare tände den kampanj som ledde till nedläggningen. Se till höger.

Tidningar från vänster till höger hakade på. Syndikalisternas tidning Arbetaren och högerens Svenska Dagbladet var aktivast. Arbetaren tog kontakt med författare och politiker. Många fördömde Fäder-neslandet och uttalad stöd för en bojkott:

"Låt oss göra slut på tidningen Fäderneslandet! Låt oss bojkotta och energiskt bekämpa denna publicistiska skändlighet, varje vecka tvenne gånger upprepad! Drä Fäderneslandet!" (Arbetaren 23/10).

Svenska Dagbladet

rapporterade nästan dagligen på förstasidan om olika insändare och opinionsyttringar.

I en ledare den 29 oktober slog man fast att Fäderneslandet kunde likna vid "en dypöl, som alltför länge förpestat atmosfären.

Så småningom engagerade sig ABF, alla ungdomsförbund och många kvinnoförbund och man startade en aktionskommitté för att driva frågan.

Tidningsförsäljarna sattes under press. Skyltar sattes upp i tobaksaffärerna: "Tidningen Fäderneslandet säljes icke här".

I Pressens Tidning kan man läsa att även tidningsutgivarna engagerade sig i kampanjen med lokala bojkotter. Man vägrade lämna sina tidningar till försäljning om "Fäderneslandet och därmed jämställda tidningar" såldes på samma ställe. ■

Mollie Faustmans kåserier i DN i september 1926, som verksamt bidrog till Fäderneslandets nedläggning. Mollie skrev under signaturen Vagabonde.

Hur kan det komma sig?

Jag stod häromdagen på främre plattformen av en spårvagn. Där stod utom jag en springpojke. Han läste Fäderneslandet. Eftersom vi var ensamma – föraren får ju reglementsenligt varken tala eller höra – tog jag mig friheten att tala till pojken.

- Vad är det där för en tidning, sade jag. Är den trevlig? Han tittade upp och svarade med ett brett leende: - Nää, men den är skojig, för den är så fräck. Här står om... Och så fick jag till livs en hel del förbaskat skvaller. Rätt och lömskt serverat. Det var som om slemmiga paddor kröp omkring på den hyggliga spårvagnen och som om otäcka ormar slickade med kluvna tungor.

- Fy sjutton sån smörja! sa jag. - Ja, men det är humor, sade ynglingen och försjönk återigen i sitt ruskiga blad. Att gossen använde humor som adjektiv är ingenting att göra åt – det gör halva svenska folket – men att han, utan att han, utan minsta hinder från samhällets sida, ska kunna löga sin själ i Fäderneslandets dypölar, det är tråkigt.

Här censurerar vi filmer (vad vi sluppit se) och oskadliggör mat (vad vi sluppit äta) och i synnerhet håller vi efter dryck (vad vi inte får dricka), men läsa det gör vi vad som helst. Så fort våra barn blivit så stora att de över huvud taget har en egen 25-öring, så är det ingenting som hindrar dem att lägga sig till med smutsbladet Fäderneslandet.

Jag skulle vilja veta varför en tidning som Fäderneslandet tillåts existera, år efter år. Jag minns den från min spädaste barndom och jag är säker på att dess otäcka löpsedlar kommer att kanta gatorna då jag färdas min sista färd. Allt är förgängligt, men denna skvaller-, smuts- och skandaltidning är evig.

Kan ingenting ta livet av den?

Fyra dagar senare kom ett nytt kåseri i DN:

Folks feghet är ganska stor. Jag skrev häromdagen i Dagens Nyheter några väl valda ord om skandaltidningen Fäderneslandet. Massor av människor har tackat mig pr brev och pr telefon. För mitt mod att våga kalla den tidningen med dess rätta namn.

Vad är det för mod? Ingenting är väl lättare än att kalla en lus för en lus?

Människor, som har varit utsatta för den där tidningens lömska skriverier, har tackat mig. Bättre hade det varit om de satt alla krafter igång för att få en opinion mot skvallertidningen. Hur är det möjligt att ett sånt där blad får terrorisera hyggligt folk till egen vinning och till en dålig läsekrets förnöjelse? Fäderneslandet ringde samma dag som min artikel stod i Dagens Nyheter upp min mamma och frågade om hon visste "vilken rutten dotter hon hade". Sedan ringde en annan av dess hejdukar upp mig, men när han sade vilken tidning han representerade lade jag på luren. Så blev det ingenting med det. ---

Bakom mig har jag massor av oförvitliga medborgare, när jag nu återigen frågar:

Finns det verkligen intet sätt att få död på den där ohyran?

Hur komma tillrätta med hat och hot på nätet?

Hur mycket skydd har man av Tryckfrihetsförordningen i dessa tider när nätet svämmer över av hat och hot? Finns det något skydd överhuvudtaget? Är det inte snarare så att offentlighetsprincipen kan ställa till elände för folk?

Av Ami Lönnroth
Journalist och författare
Styrelseledamot Wendelas Vänner
Ordförande Wendelajury

Johan Hirschfeldt nämner en rad utredningar som f n tar sig an hat och förolämpningar på nätet, social mobbning m m, bl a en ny utredning som ser över Tryckfrihetsförordningen (TF) och Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL).

– Där tar man bl a upp den s k databasregeln. Den är ett utflöde av offentlighetsprincipen. För ett år sedan talades det väldigt mycket om Lexbase, databasen som innehåller uppgifter bl a om folk är dömda för brott eller inte. Bara om man förekommit i rättegången t ex som vittne så lämnas det ut uppgifter om dessa personer, var de bor etc. Jag testade genom att i mobiltelefonen skriva in ett namn, NN, plus ordet Lexbase. Svaret som kom upp var att det fanns fem personer med

detta namn och var i landet de fanns. ”Vill du veta mer får du betala”.

- Det är förstås ett förskräckligt sätt att använda offentlighetsprincipen – som en kommersiell tjänst. Den här databasen tjänar pengar på att gå till domstolarna och skanna alla domar. Det är offentlighetens baksida att man kan göra så. I våra vanliga medier har vi ju pressetiska regler och vi har en granskningsnämnd när det gäller etermedia. Men när det gäller internetföretagen och serverbolagen har vi ingen etikordning.

Nu görs en översyn av grundlagsskyddet efter att Lexbase friats i en dom tidigare i år i Stockholms tingsrätt. Man ska granska om skyddet för den personliga integri-

teten är tillräckligt stort på Lexbase och liknande sajter. Arbetet ska vara klart den 1 september 2016.

Det finns väl inget ansvarig-utgivarskap för allt som flödar på nätet?

- Jo du kan se en del sådana exempel. Databaserna kan välja att ha en ansvarig utgivare. Lexbase har det. De har sett till att få grundlagsskydd.

Det låter ju inte så uppmuntrande att de ändå kan hålla på som de gör. Och alla överflödas vi av en massa spam, knäppa reklamerbjudanden, pornografiska inviter etc. Hur ska vi kunna värja oss?

- Det är svårt i den massa av information som sprids. Vi lämnar alla en mängd spår efter oss. Det räcker att man har sin mobiltelefon på. För att myndigheterna ska fungera behöver vi lämna ett antal uppgifter om oss. Och själva vill vi dessutom lämna en hel del uppgifter som i sin tur genererar en ständig datatrafik. Söker jag t ex efter en dammsugare på nätet

så får jag plötsligt annonser om dammsugare. Det har länge sagts att den som har rent mjöl i påsen har ingenting att frukta. Men det håller inte i det längre perspektivet. Det skulle behövas någon form av integritetsskyddsregel.

Hur ser man inom EU på det som försiggår på nätet?

- EU-domstolen har agerat på ett intressant sätt. Nyligen ogiltigförklarade den unionens dataöverföringsavtal med USA. Hittills har EU-medborgares uppgifter fått överföras av företag som Facebook och Google till länder utanför unionen om kommissionen finner att det landet har adekvat skyddsnivå. Men nu har EU-domstolen slagit fast att detta inte kan garanteras vad gäller USA. Bakgrunden till domen är att en österrikisk medborgare klagade över överföring av uppgifter från hans Facebook-konto till servrar i USA. Han anser att Snowdens avslöjanden visar att det där inte finns något säkert skydd av uppgifter. Domen innebär att varje medlemsland själv får avgöra frågan om datasäkerhet i länder utanför unionen.

En annan sak som EU-domstolen har beslutat är att Google måste ta bort sökträffar på internet som innehåller personuppgifter som inte längre är relevanta. Bakgrunden var att en spansk medborgare krävde att man skulle ta bort gamla uppgifter om honom i en persondatabas. EU-domstolen gick på hans linje.

Hur oroliga ska vi vara över att storebror i USA ser oss? Det kanske inte bara är Angela Merkel som har anledning att vara upprörd över vad som sprids efter att ha tagit del av Snowdens avslöjanden.

- I USA är yttrandefriheten väldigt stor. Där är t ex *hate speech* inte brottsligt. I Sverige har vi i varje fall skydd i regler om hets mot folkgrupp. Vad som är viktigt är att det i lagstiftningen finns möjligheter att sätta upp vissa gränser för yttrandefriheten.

Ändå känns det lite som ”Musen som röt” om vi i vårt lilla land lyckas åstadkomma en sansad samtalston i det offentliga samtalet samtidigt som det är fritt fram att ösa hat över folk i det stora USA. Man tänker på de smutsiga presidentvalskampanjerna!

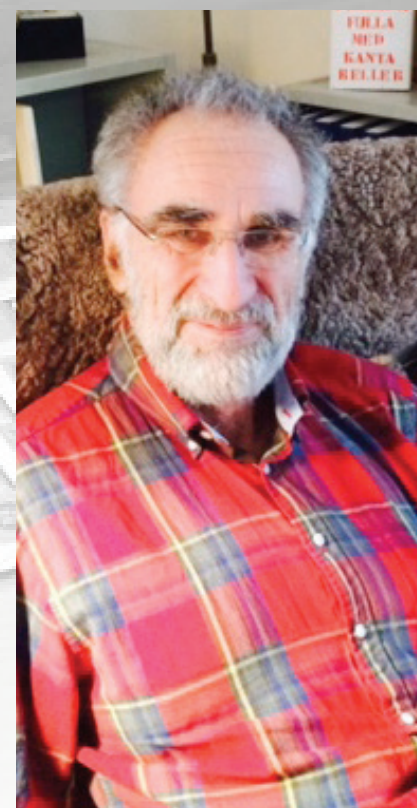
- Jo det kan jag hålla med om. Men det är bra att det görs ansträngningar av det slag jag just nämnt. Vad gäller vår egen grundlag behöver vi fundera allvarligt på att söka förbättra integritetsskyddet för vanligt folk och att hindra ett alltför närgånget luskande i även kända personers privatliv.

Som vadå?

- Spontant kommer jag att tänka på Marie Fredrikssons hjärntumör som Expressen skrev om 2003. Året innan hade hon drabbats av en hjärntumör. Från tidningens sida hävdade man att detta var allmänintressant, hon är en känd person. Och visst får offentliga personer utstå mycken publicitet men det måste finnas gränser. Vi vet inte hur det gått om hon inte senare hade dragit tillbaka sin stämningsansökan för en uppgörelse direkt med tidningen. Det blev ingen brottsmålsprövning i domstol. Men så mycket är jag säker på att om Expressen hade friats i svenska domstolar för det där och hon hade gått till Europadomstolen för mänskliga rättigheter i Strasbourg och sagt att hon som person och hennes familjeliv hade kränkts av dessa artiklar - då tror jag Sverige hade fällts och vi hade blivit tvungna att införa någon form av reglering.

Hade det inte räckt med vad som stadgas om förtal i TF?

- Det är inte säkert. Att man kan skriva om en hjärntumör är svårt att se som ett förtal. Det är ett faktum. Men ett personligt faktum. Man kan svårigen pressa in detta i den nu gällande lagstiftningen. Som sagt, det behövs helt enkelt någon form av integritetsskyddsregel. ■

Att en databas kan tjäna pengar på att gå till domstolarna och skanna domar är offentlighetens baksida, menar Johan Hirschfeldt.

FEBRUARI

Söndag 14 februari 15.00

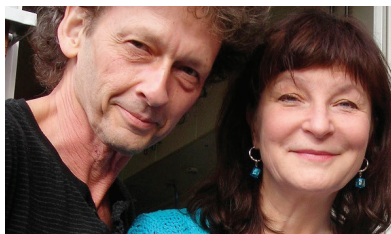
Kvinnoröster

Ett program med sånger och texter om livet, i stort och smått, influerat av starka, självständiga kvinnor.

Medverkande:

Lena och Bo Lindell som under många år på ett variationsrikt sätt varit delaktiga i Södertäljes kulturliv.

I samarbete med ABF Södertälje.

Söndag 28 februari kl 15.00

Brunkebergstorg

Kokboksförfattaren Kajsa Warg, Bellmans änka, Lars Johan Hierta, modeoraklet Augusta Lundin. Alla bodde och verkade de vid Brunkebergstorg. Idag är torget reducerat till en dyster trafikrondell med en plantering i mitten. En gång var det en varm och pulserande mittpunkt i hjärtat av Klara. Politikern och Stockholmskännaren **Stella Fare** har närstuderat Brunkebergstorg, vars historia är förvånansvärt lite känd.

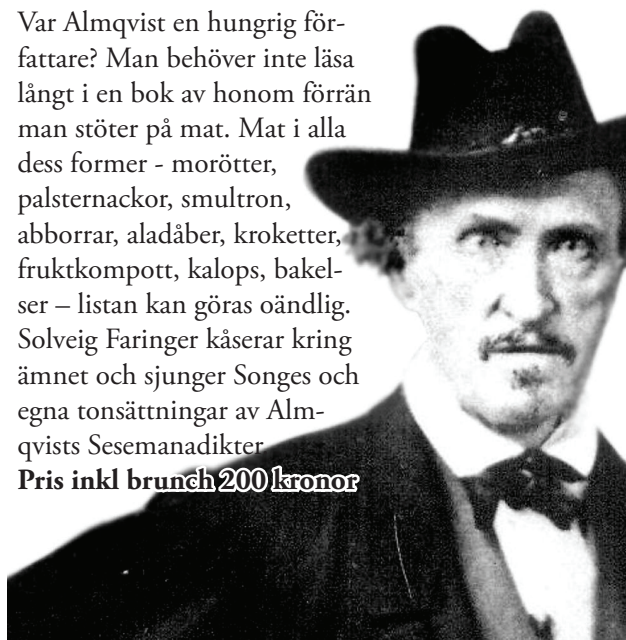
APRIL

Söndag 10 april kl 12.00

Brunch med Almqvist

Var Almqvist en hungrig författare? Man behöver inte läsa långt i en bok av honom förrän man stöter på mat. Mat i alla dess former - morötter, palsternackor, smultron, abborrar, aladåber, kroketter, fruktkompott, kalops, bakelser – listan kan göras oändlig. Solveig Faringer kåserar kring ämnet och sjunger Songs och egna tonsättningar av Almqvists Sesemanadikter

Pris inkl brunch 200 kronor

Söndag 17 april kl 15.00

Bruk och missbruk av religioner

Professor emeritus **Jan Hjärpe** talar om bruk och missbruk av religioner. Hans utgångspunkt är Natan Söderblom, islamologen Massignon och M K Gandhi. Inträde för medlemmar i Wendelas Vänner och Humanisterna 70 kronor. **Samarbete med ABF Södertälje Nykvarn och Humanisterna i Södertälje.**

Inträde 100 kronor

Kaffe och hembakat ingår. Medlemmar i Wendelas Vänner betalar 70 kronor. Kom i god tid!